

FRANK LIEDTKE – ASTRID TUCHEN (HG.): *HANDBUCH PRAGMATIK*

Stuttgart: J. B. Metzler, 2018, 474 stran

ISBN 978-3-476-04623-9

OPEN ACCESS

Na první pohled by se možná mohlo zdát, že recenzovaná kniha je jen jednou z přehledových publikací z oblasti pragmatiky, kterých (i v německojazyčném provedení) najdeme v knihovnách celou řadu. Opak je ale pravdou, protože *Handbuch Pragmatik* vybočuje z této skupiny v mnoha aspektech: strukturou, rozsahem, provedením, kolektivem autorů, několika málo kapitolami v angličtině, obsahem i celkovým pojetím. Ze zmíněných německojazyčných přehledů nebo úvodů do pragmatiky můžeme jmenovat např.: Finkbeiner, R. (2015): *Einführung in die Pragmatik*. Darmstadt: WBG; Liedtke, F. (2016): *Moderne Pragmatik. Grundbegriffe und Methoden*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag nebo Meibauer, J. (1999): *Pragmatik*. Tübingen: Stauffenburg Verlag. Posledně jmenovaná kniha se dočkala několika dalších vydání, četných citací a je jistě vnímána (především studujícími lingvistických oborů) jako určitá „klasika“. I tak lze očekávat, že ji recenzovaná publikace v tomto směru může překonat, protože — především vzhledem k rozsahu a k šíři autorského týmu — pojednává daná témata do většího detailu.

Značnou pozornost si v knize celkově zasloužila další doporučená literatura, přehledně uvedená k jednotlivým tématům v každé kapitole. Prakticky je uspořádán též závěr knihy, kde čtenář najde přílohu zahrnující kromě detailního rejstříku a přehledu nejdůležitější literatury k pragmatické oblasti i soupis autorů s jejich působišťem. Autorský kolektiv zahrnuje padesát autorů a autorek, z nichž se každý věnuje jednoznačně tématům sobě nejbližším, se kterými pracuje na špičkové úrovni již mnoho let: Helga Kotthoff tak zpracovala kapitolu *Humor in der Pragmatik*, Sven Staffeldt kapitolu *Pragmatischer Standard*, Frank Liedtke pojednal o *Sprechakttheorie*, Jörg Meibauer o *Neo-Griechische Pragmatik* a *Lügen*, Silvia Bonacchi se věnuje tématu *Verbale Aggression*, Kirsten Adamzik píše o *Textlinguistik* apod. Tento výčet by mohl ještě dlouho pokračovat.

Recenzovaná příručka pragmatiky je členěna do čtyř velkých kapitol: *I Tradition*, *II Hauptströmungen der Pragmatik* (ta sestává z částí *Forschungsparadigmen* a *Aktuelle Forschungsgebiete*), *III Forschungsthemen* a *IV Analysefelder*. Toto členění může působit na první pohled poměrně netradičně a vzdáleně může možná připomínat strukturu stěžejní pragmatické příručky Y. Huanga *The Oxford Handbook of Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press, 2017, která rovněž obsahuje velké tematické bloky dělené na menší, průběžně číslované kapitoly. Především díky nim a zároveň díky detailnímu rejstříku je však čtenáři toto členění příručky brzo poměrně blízké a umožňuje rychlou orientaci v této rozsáhlé knize.

Již první věta předmluvy, hovořící o pragmatice jako o mladé disciplíně s rychlým vývojem a s ním související diferenciací („Pragmatik ist eine junge Disziplin, die sich gleichwohl in schneller Entwicklung in verschiedene Teilparadigmen und Forschungsgebiete ausdifferenziert hat“, s. VII), výstižně předjímá podstatu a bohatou strukturu celé knihy. Konstatování editorů, že příručka podle jejich názoru předestírá neúplný obraz pragmatiky (s. VIII), tak lze v kontextu celého díla označit za přinejmenším velmi skromné.

První část věnovaná tradici představované vědní disciplíny hledá její kořeny již v antice a popisuje ji i v současném kontextu. Cestou jdoucí od Platona a Aristotela přes Bertranda Russella či Charlese Peirce až po Charlese Williama Morrise, Johna Langshawa Austina a Herberta Paula Grice se tak čtenář může přehlednou formou seznámit s filozoficko-lingvistickým pozadím pragmatického zkoumání v jeho plné šíři a historickém kontextu. Tato ptačí perspektiva však akcentuje i velmi konkrétní a nadčasové myšlenky, např. velmi trefné vymezení pragmatiky od Carnapa (již z roku 1942): „If in an investigation explicit reference is made to the speaker, or, to put it in more general terms, to the user of a language, then we assign it to the field of pragmatics [...]“ (s. 8).

V první kapitole je však kromě pojednání o tradici zásadní i část o metodologii, která se věnuje problematice introspekce a intuice, jež jsou představovány jako možné metodologické kroky (např. k vystavení hypotéz). Opomenuta není ani analýza rozhovorů, korpusová nebo experimentální pragmatika. Poslední zmíněná podkapitola detailně popisuje výzkum skalárních implikatur a jeho nejnovější metody (např. eye-tracking). Kapitola však neopomíná ani stručnou zmínku o pragmalingvistickému výzkumu fiktivního jazykového materiálu (např. studie analyzující různé seriály).

První polovina druhého oddílu knihy se zaměřuje na paradigmatata výzkumu, která mohou být z dnešní perspektivy povětšinou označena za již víceméně klasická. Kromě jiných je zde detailně rozebrána i teorie mluvního aktu, a to nejen v pojetí Austinově a Searleově. Jako obecně platnou vlastnost jednotlivých kapitol lze označit fakt, že ač se jedná o publikaci přehledového typu, je čtenář často překvapen hloubkou a mírou detailu pojednání dané problematiky. Nejinak je tomu i v případě popisu klasifikačních kritérií i samotné klasifikace mluvních aktů dle Searlea, která je doplněna i o informace o pozdější kritice a dalším vývoji tohoto paradigmatu.

Druhá polovina tematického bloku o hlavních proudech pragmatiky se orientuje na aktuální oblasti výzkumu, do nichž jsou zahrnuty například lexikální, formální, historická nebo interkulturní pragmatika. Kapitola z pera Petry B. Schumacherové o experimentální pragmatice částečně navazuje na již zmíněný popis výzkumů skalárních implikatur z úvodní kapitoly. Kromě toho se ale čtenář může seznámit s některými experimenty v oblastech lexikální pragmatiky, reference nebo tzv. *theory of mind*. Jeden ze zevrubně popsáných příkladů (tzv. *False-Belief-Test*) můžeme vnímat jako typický příklad toho, jak dalece interdisciplinární je v současnosti pragmalingvistický výzkum. O tomto faktu svědčí ostatně koncepce celé knihy a také tvrzení v závěru této kapitoly: „Die experimentelle Pragmatik zeugt von einer zunehmenden Multidisziplinarität und etabliert weiterhin Verbindungen zu den unterschiedlichsten Forschungsperspektiven“ (s. 119).

Třetí okruh výzkumných témat čítá zcela oprávněně úctyhodných 180 stran, což svědčí nejen o jasném akcentování této oblasti, ale i o obrovské pestrosti lingvistické pragmatiky. Ta pokrývá výzkum (dnes již tradičních) témat jako je deixe, anafora, elipsa, narativita, zdvořilost nebo lež, ale i témat novějších. Hned první kapitola této části je tak věnována kupříkladu tématu nabývání pragmatických schopností u malých dětí, ačkoli byl tento směr ještě ve výše uvedené Meibauerově knize z roku 1999 popisován jako pro lingvistickou pragmatiku spíše neobvyklý (Meibauer 1999, s. 162).

Tento fakt může být chápán jako další doklad rychlého rozvoje pragmatiky v posledních letech i jako důkaz aktuálnosti recenzované publikace.

Poslední blok témat obsahuje kapitoly týkající se různých konkrétních analytických směrů, v nichž hraje pragmatika zásadní roli. Není to jen politolingvistika, výzkum komunikace při vyučování nebo afázie. Jedná se i o velmi nové výzkumné oblasti, které se stále častěji promítají do pragmalingvistických prací. Knihu tak uzavírá kapitola s názvem *Internetbasierte Kommunikation* představující mimo jiné výzkum pragmatických funkcí a způsobu užívání emojijs při komunikaci přes WhatsApp. Mohlo by se zdát, že právě tato závěrečná kapitola má být vnímána jako určitá prognóza budoucího směřování pragmatiky. Opak je ale pravdou. *Handbuch Pragmatik* naznačuje různorodé budoucí směry v řadě svých kapitol a na mnoha stranách, v tom lze ostatně spatřovat jeden z hlavních přínosů příručky. Rozhodně se tedy nejedná pouze o prosté shrnutí dosavadního výzkumu či o popis tradičních témat, terminologie apod.

Celkově lze konstatovat, že recenzovaná publikace jistě splní očekávání čtenáře, který hledá jak obecnější vhled do disciplíny, tak i moderní trendy, aktuální témata výzkumu či popis konkrétních metod s příklady. Kniha je svou grafickou úpravou, názorností, jazykem a celkovým členěním na příjemně dlouhé podkapitoly přístupná čtenáři, svůj díl chvály si tedy jistě zaslouží i nakladatelství J. B. Metzler. Dle názoru recenzentky lze očekávat, že *Handbuch Pragmatik* bude v německojazyčném prostředí plnit podobnou roli jako např. již zmiňovaná přehledová publikace nakladatelství Oxford University Press. V tomto kontextu je jistě velmi dobře, že podobně detailní a moderní příručka je k dispozici i v jazyce německém.

Michaela Voltrová | Katedra německého jazyka, Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni | Chodské nám. 1, 301 00 Plzeň

ORCID ID: 0000-0001-8576-295X

mvoltrov@knj.zcu.cz

